

Till Klimat- och näringslivsdepartementet

KTH:s synpunkter på Utkast till lagrådsremiss En mer ändamålsenlig prövning av kärntekniska anläggningar KN2025/01871

Beslutet

Rektor beslutar att Kungl. Tekniska högskolan lämnar remissvar enligt nedan på Utkast till lagrådsremiss En mer ändamålsenlig prövning av kärntekniska anläggningar KN2025/01871.

KTH:s synpunkter

KTH har av Klimat- och näringslivsdepartementet erbjudits tillfälle att lämna synpunkter på Utkast till lagrådsremiss En mer ändamålsenlig prövning av kärntekniska anläggningar KN2025/01871, och lämnar härmed sina kommentarer.

Utkastet till lagrådsremiss för "En mer ändamålsenlig prövning av kärntekniska anläggningar" från Klimat- och näringslivsdepartementet handlar om förslag till lagändringar för ett flertal lagar samt skapande av en ny process för tillståndsprövning av kärntekniska anläggningar. Lagarna som föreslås förändras är miljöbalken, lagen om kärnteknisk verksamhet (1984:3), lagen om rättsprövning av vissa regeringsbeslut (2006:304), lagen om mark- och miljödomstolar (2010:921), samt strålskyddslagen (2018:396).

Arbetet grundar sig på en stegvis process som startade i november 2023 då regeringen tillsatte en särskild utredare, kärnkraftsprövningsutredningen, med uppdrag att se över nuvarande regler för att underlätta för ny kärnkraft (dir. 2023:155). Den 15 januari 2025 redovisades delar av utredningen i delbetänkandet "Ny kärnkraft i Sverige – effektivare tillståndsprövning och ändamålsenliga avgifter" (SOU 2025:7) vilket KTH och övriga remissinstanser svarat på. Promemorian "En mer ändamålsenlig prövning av kärntekniska anläggningar" togs sedan fram av Klimat- och näringslivsdepartementet och även dess förslag remissbehandlades.

Det aktuella utkastet till lagrådsremiss innehåller i huvudsak förslag till lagförändringar som ska förtydliga och underlätta processer gällande uppförande, driftförändring och nedstängning av kärntekniska anläggningar. Relevanta remissinstanser har erbjudits svara på tidigare iterationer och delar av förslag och förändringar har tagits in i de nuvarande förslagen. Utkastet redovisar skillnader gentemot utredningen och promemorians förslag, samt hur remissinstanser resonerat. Nedan följer svar på delar av utkastet där KTH avser lämna synpunkter.

Utkastet föreslår en process för tidig prövning av regeringen som skiljer sig från utredningens förslag (5.1). Utkastet öppnar för två olika processer en aktör kan välja mellan för att ansöka

om att etablera kärntekniska anläggningar. KTH tillstyrker förslaget emedan det skapar ökad flexibilitet och möjlighet för aktörer att välja väg. Det påverkar inte stringensen i den totala prövningen och därmed bedöms flexibiliteten vara positiv då olika processer kan passa olika aktörer bättre, samt innebära möjlighet att välja väg givet det aktuella politiska landskapet.

Utkastet förtydligar även vem som kan söka och hur regeringen får agera (5.2.1). Gränsvärden anges för att särskilja mellan olika sorters kärntekniska verksamheter. Utkastet föreslår i 3 § att, "Den som avser att uppföra en ny kärnteknisk anläggning får ansöka om regeringens godkännande av anläggningen, om aktiviteten hos den totala mängden avfall i anläggningen vid någon tidpunkt kommer att överstiga 10 terabecquerel, varav högst 10 gigabecquerel från alfaaktiva ämnen." Att förtydligande gränser införs tillstyrks av KTH men det noteras att den hårdare gränsen "varav högst 10 gigabecquerel från alfaaktiva ämnen", inte är helt entydig. Det borde ändras till "varav högst 10 gigabecquerel alfastrålning", eftersom just "alfaaktiva ämnen" inte är väldefinierat. I förklarande text anges att det främst handlar om tyngre grundämnen runt uran i massa, men vi kan idag inte utesluta att även något lättare ämnen som kan komma att produceras i framtida kärntekniska anläggningar kan avge betydande mängder alfastrålning utan att de idag skulle klassas som "alfaaktiva" enligt den relativt lösa definition som utkastet innehåller.

Utkastet innehåller förtydliganden angående vad som behöver ingå i en ansökan (5.2.2). Det som tidigare föreslogs i utredningen var mindre tydligt och utkastets förslag tillstyrks därför.

I avsnittet som handlar om vad som ska prövas av regeringen (5.3.1) föreslås bland annat att det ska finnas "förutsättningar för att omhänderta kärnämnet eller kärnavfallet från en kärnteknisk anläggning". Vad just "förutsättningar" innebär kan tolkas på många olika sätt. Det öppnar dock på ett välkommet sätt för möjligheten att utveckla avancerad reaktor- och bränsleteknik, bortom dagens konventionella urandioxid, vilket kan ingå i framtida kommersiella- och forskningsreaktorer samt system riktat mot återcyklning av kärnbränsle, och tillstyrks därför villkorat av KTH. Det borde tydliggöras bättre vad som menas med "förutsättningar" så att lagtexten inte blir för vag och öppen för vida tolkningar, men samtidigt inte för specifik så att framtida teknik blir omöjlig att etablera. Detta kan alltså behöva utredas vidare för att hitta rätt balans.

KTH tillstyrker förslaget att förklaringar av uttrycken provdrift, rutinmässig drift och avveckling tas in i kärntekniklagen för att tydliggöra processen och begreppens betydelse.

Utkastet föreslår en skärpning angående tillståndsprövning av forskningsreaktorer genom att den tidigare möjligheten att ett annat land som tillverkar och tar emot använt bränsle från dessa reaktorer "följer tillämpliga internationella avtal". Skärpningen som föreslås i utkastet innebär att tillstånd endast får "ges om det mellan Sverige och det andra landet finns ett avtal om slutförvaring och fördelarna med slutförvaring i det andra landet från kärnsäkerhetssynpunkt tydligt överväger fördelarna med slutförvaring i Sverige." Denna föreslagna skärpning av regelverket riskerar bromsa och försvåra etablering av framtida forskningsreaktorer med hög innovationspotential där slutförvaringslösning inte ännu är etablerad. KTH avstyrker denna förändring då det försvårar uppförande av kritisk kärnteknisk infrastruktur.

Sammanfattningsvis är det ett överlag väl genomarbetat utkast som innehåller välkomna förtydliganden samt förslag till etablering av processer och definitioner som moderniserar de svenska lagarna gällande kärnteknisk verksamhet. KTH anser dock att det borde gälla större flexibilitet i tillståndprocess för innovativ teknik såsom forskningsreaktorer för att inte i lag onödigt försvåra etablerande av kritisk forskningsinfrastruktur.

Remissvaret har utarbetats av professor Pär Olsson, institutionen för fysik vid skolan för teknikvetenskap, i samråd med kollegor vid skolan för teknikvetenskap vid KTH.

Beslut om att avlämna KTH:s remissvar har fattats av rektor Anders Söderholm. Närvarande vid beslutet var biträdande universitetsdirektör Fredrik Oldsjö, ordförande för Tekniska Högskolans Studentkår Lydia Boij, utredare Åsa Gustafson och mötets sekreterare Annette Grahm.

Denna handling har hanterats digitalt och är därför inte undertecknad.